

CARL HEMSTRÖM, Bolagens rättsliga ställning. Om enkla bolag, handelsbolag, kommanditbolag och aktiebolag. Norstedts Juridik. Stockholm 1993. 200 s.

Framställningen behandlar enkla bolag, handelsbolag, kommanditbolag och aktiebolag. Boken är främst avsedd att användas i juristutbildningen och då inom ämnet associationsrätt. I förordet anför professor Hemström att avsikten med framställningen ”har varit att försöka få med de grundläggande frågor, som skall göra det möjligt att förstå dels vilka problem som man har att lösa på bolagsrättens område och dels hur dagens och i vissa fall kanske även morgondagens lösningar ser ut. I fråga om detaljer har jag dock i allmänhet inte sträckt mig särskilt djupt”. Syftena harmoniserar väl med de nya juristutbildningar som införts främst i Lund och Uppsala, som bl. a. innebär en mera problembaserad undervisningsform. Jag kommer att koncentrera recensionen på studentperspektivet. För praktiker kan boken användas av dem som vill få en översiktlig bild av gällande rätt. Önskar man sig mera djupgående kunskaper i ämnet får man söka svaren i annan litteratur.

I framställningens inledande avsnitt ges bl. a. en översikt av de olika associationsformerna, relevanta rättskällor, pågående lagstiftningsarbete och den framtida bolagsrätten och bolagsrättsliga utgångspunkter. Därefter följer i de övriga kapitlen bolagsformerna enkla bolag, handelsbolag och aktiebolag allt från bolagens bildande till deras upphörande. Varje bolagsform behandlas för sig. Denna framställningsmetod får anses vara traditionell och används av flera författare, som behandlar de olika associationsformerna.

Den första frågan man ställer sig är om tillvägagångssättet är det mest pedagogiska mot bakgrund av de angivna syftena. I Svensk associationsrätt av Håkan Nial (den femte upplagan i samverkan med Svante Johansson, 1991) väljer Nial en annan presentationsteknik, nämligen att presentera de olika associationsformerna under ett antal frågeställningar parallellt. Under exempelvis rubriken Förvaltning och förvaltningsorgan behandlas samtliga associationsformers förvaltningsorgan. Beträffande Nials framställningsteknik anför professor Carl Martin Roos i en recension, som var införd i SvJT 1976, följande:

”Med sin översikt över den svenska bolags- och föreningsjuridiken har Nial gett oss tre böcker i en. Framställningen ger en klar och överskådlig bild över regelsystemet och särskilt av skillnaderna mellan de olika behandlade associationsformerna och kan därför komma till nytta som lärobok. ... Det är odiskutabelt att man kan nå stora pedagogiska fördelar genom att behandla de olika associationsformerna parallellt.”

Jag instämmer i Carl Martin Roos' uppfattning och har uppfattningen att Nials behandling av de olika associationsformerna når längre än den av Hemström använda framställningstekniken. Detta då det gäller att visa på skillnader och likheter mellan de olika associationsformerna, men framför allt då det gäller behandlingen av de grundläggande frågorna

inom associationsrätten. Den parallella behandlingen av de olika associationsformerna lämpar sig bättre för en problembaserad undervisningsform.

Jag övergår nu till att något kommentera vissa delar av framställningen. När man på ca 200 sidor skall behandla hela bolagsrätten är man givetvis tvungen att göra ett urval och detta kan naturligtvis diskuteras utifrån olika utgångspunkter. Jag skall endast här peka på några frågor som jag anser borde ha tagits med eller ha behandlats mera utförligt. I avsnittet Bolagsrättsliga utgångspunkter (1.4) saknar jag en mera utförlig redogörelse för det begränsade ansvaret och på vilket sätt detta har påverkat de olika regelkomplexens struktur. Det begränsade ansvaret förklarar ju bl. a. borgenärsskyddsreglerna inom aktiebolagsrätten. Det begränsade ansvaret innebär också att aktiebolag skall vara självständiga i förhållande till ägarna. I detta sammanhang kan även nämnas bolagsledningens lojalitetsplikt, som bl. a. innebär att bolagsledningen skall tillse att aktiebolaget är självständigt. Aktiebolagets självständighet och bolagsledningens lojalitetsplikt borde också ha tagits upp till behandling i detta avsnitt. Kapitel fem behandlar aktiebolaget och i detta sammanhang vill jag anföra följande: I avsnittet 5.4, Aktiebolagets organisation, borde i inledningsavsnittet, 5.4.1, en utförligare redogörelse lämnas för kompetensfördelningen mellan de olika bolagsorganen. I avsnittet 5.4.3.1, som behandlar styrelsen, borde styrelsens tillsynsfunktion mera ha lyfts fram. Brister i styrelsens tillsynsfunktion kan delvis förklara de många s. k. affärer som ägt rum under de senaste åren. Vidare anser jag att minoritetsfrågorna borde ha fått en samlad behandling. Minoritetsskyddet har en mycket viktig funktion att fylla inom aktiebolagsrätten. Uppräkningen skulle kunna ha gjorts längre, men jag har här pekat på några centrala frågeställningar.

1977 recenserades Knut Rodhes Aktiebolagsrätt enligt 1975 års aktiebolag, 8 uppl., i SvJT av Hemström och han anförde då bl. a. följande:

”En hänvisning i slutet av varje kapitel till aktuell litteratur och några centrala rättsfall skulle vara av stort värde för den läsare, som måste gå djupare i en aktuell fråga.”

Jag instämmer i denna uppfattning och Hemström har också till viss del denna ambition med framställningen. Redovisningen av aktuell litteratur och centrala rättsfall skulle kunna göras betydligt mera omfattande. För att öka bokens användbarhet i undervisningen borde också efter varje avsnitt ett antal aktuella problem anges.

Mot bakgrund av ovan lämnade redogörelse vill jag avslutningsvis framföra att jag, trots några kritiska synpunkter, anser att framställningen ger en bra redogörelse för bolagens rättsliga ställning.

Krister Moberg